

Høringsinnspill til skolestruktur i Namsos kommune Når elevmedvirkning skal bety noe – vurdering av barnets beste ved Sørenget skole

Jeg ønsker med dette å gi innspill til høringsnotatet om framtidig skolestruktur i Namsos kommune. Innspillet er skrevet med utgangspunkt i erfaring fra skolefeltet og med særlig vekt på hvordan elevmedvirkning og vurderingen av barnets beste er ivaretatt. Dette høringsinnspillet er skrevet med utgangspunkt i barneskoleperspektivet, med særlig vekt på erfaringer knyttet til elever på barnetrinnet (1.–7. trinn) ved Sørenget skole. Innspillet er ment som et konstruktivt bidrag til å styrke saksgrunnlaget og kvaliteten i vurderingen av barnets beste før endelig vedtak fattes.

Høringsnotatet slår fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og at elevmedvirkning inngår som del av kunnskapsgrunnlaget. Dette er i tråd med opplæringsloven og Utdanningsdirektoratets rundskriv om behandling av saker om skolenedleggelse og skolekretsgrenser. Samtidig framstår vurderingen av barnets beste i stor grad som basert på strukturelle, organisatoriske og økonomiske forhold, som elevtall, fagmiljø, bygningsmasse og økonomisk handlingsrom. Barnas egne erfaringer av trygghet, tilhørighet, overgangsbelastning og hverdagsfungering kommer i mindre grad fram som selvstendige vurderingstema.

Elevstemmen er et viktig grunnlag i vurderingen av barnets beste, men forutsetter at barnas synspunkter innhentes og brukes på en måte som er tilpasset deres forutsetninger. I denne saken ble den innledende elevundersøkelsen sendt ut i regi av kommunen til alle elever på barnetrinnet (1.–7. trinn) og brukt som del av beslutningsgrunnlaget. Samtidig er det et tydelig skille mellom hvordan elevstemmer er innhentet i utredningsfasen, og hvordan barnas syn på de konkrete konsekvensene av forslag som berører Sørenget skole er ment å komme til uttrykk først senere, gjennom en høringsprosess.

I den innledende elevundersøkelsen blir elevene blant annet bedt om å ta stilling til følgende spørsmål:

«Hvor viktig er det for deg om skolen er stor eller liten?»

For mange barn er dette et abstrakt spørsmål. Barn i denne aldersgruppen har ofte liten erfaring med andre skoler enn sin egen, og mangler dermed et reelt sammenligningsgrunnlag. Når de svarer, gjør de det som regel med utgangspunkt i egen trivsel her og nå – ikke i en forståelse av hva skolestørrelse innebærer for organisering, fagmiljø og struktur over tid.

«Hvor mange elever synes du det er passe at en skole har, for at elevene skal lære godt, trives og føle seg trygge?»

Dette spørsmålet forutsetter at barnet kan vurdere optimale elevtall på systemnivå. I praksis svarer barnet på hvordan skolehverdagen oppleves i egen kontekst, ikke på hvordan ulike skolemodeller fungerer over tid. Når slike svar senere brukes i strukturelle vurderinger, oppstår det et sprik mellom barnets forståelse og den voksne tolkningen som legges til grunn.

«Hvor viktig synes du det er å ha mange på samme alder å være sammen med på skolen?»

I en fådelt skolekontekst er dette særlig utfordrende. Ved fådelte skoler er det vanlig at elever leker, samarbeider og har nære relasjoner på tvers av trinn, ofte med elever som er ett til to år eldre eller yngre. For disse barna er ikke «samme alder» nødvendigvis synonymt med trygghet, tilhørighet eller trivsel. Når slike svar senere brukes som argument for større trinn og større skoler, risikerer man å tolke barnas svar ut fra en strukturforståelse barnet selv ikke har lagt i spørsmålet. Den som svarer og den som senere tolker svaret, deler derfor ikke nødvendigvis samme forståelse av begrepene som brukes, noe som øker risikoen for at barnas svar får en annen betydning enn den barnet selv har ment.

«Hvor viktig er det for deg hvor lang tid det tar å reise til og fra skolen?»

og

«Hvis du selv kunne bestemme, hvor lang tid synes du det er greit å bruke på å reise til skolen?»

Disse spørsmålene åpner for personlige vurderinger, men er metodisk krevende. Barn i barneskolealder har begrensede forutsetninger for å forestille seg den samlede belastningen av lang reisevei over tid. En eventuell økt reisevei vil ikke være en kortvarig ordning, men gjelde hver skoledag gjennom hele skoleløpet. Barn svarer derfor ofte ut fra en kjent eller forestilt enkeltreise, ikke med forståelse for hva dette innebærer gjentatt dag etter dag, uke etter uke og år etter år.

«Synes du skolebygningen passer godt til måten dere jobber og lærer på i timene?»

Generelle spørsmål om skolebygning og fasiliteter vil for de fleste barn naturlig besvares positivt dersom bygget er nytt eller har attraktive rom, som sløydsal eller skolekjøkken. Slike svar gir imidlertid lite informasjon om hvordan barna veier fysiske fasiliteter opp mot andre forhold som trygghet, oversikt og reisevei. For mange barn vil ønsket om «fine bygg» stille seg annerledes dersom konsekvensen samtidig er en vesentlig lengre skolevei og lengre skoledager. Når denne avveilingen ikke tydeliggjøres i spørsmålene, gir svarene begrenset grunnlag for vurdering av barnets beste i en konkret skolestruktursak.

Samlet sett er spørsmålene i undersøkelsen språklig enkle, men pedagogisk og metodisk krevende for barneskoleelever, fordi de forutsetter vurderinger av struktur og langsiktige konsekvenser som ligger utenfor barnas erfaringsnivå.

Kommunen har i etterkant av at rapporten med foreslåtte scenarioer og konklusjoner ble lagt frem, valgt å formidle de foreslåtte scenarioene direkte til elevene gjennom informasjon i form av videoer. Selv om videoene er utformet med et enkelt språk, legger både budskap og metode i praksis opp til at barneskoleelever (1.–7. trinn) skal ta stilling til strukturelle forslag om nedleggelse av egen skole. Dette forutsetter vurderinger av konsekvenser og avveininger som barn i denne aldersgruppen ikke har utviklingsmessige forutsetninger for å foreta selvstendig. Videoene bidrar derfor primært til informasjon, men er i begrenset grad egnet som grunnlag for reell elevmedvirkning for de yngste elevene.

Som lærer har jeg i denne sammenhengen også fått tilbakemeldinger fra foreldre som reagerte på at spørsmålene i den første undersøkelsen ble opplevd som for vanskelige og lite tilpasset barnas alder og forutsetninger. Flere beskrev at barna strevde med å forstå hva de egentlig ble spurt om, og hva svarene skulle brukes til. Dette tilsier etter mitt syn at både typen spørsmål som stilles, og hvordan svarene senere anvendes, må vurderes nøye opp mot barnas faktiske forutsetninger.

Barn kan gi viktige og relevante bidrag til vurderingen av barnets beste, særlig knyttet til spørsmål om trygghet, reisevei, belastning, oversikt og trivsel i hverdagen. Utsagn som «*jeg er trygg her*», «*jeg har venner, eller jeg har ingen venner*», «*jeg blir bussyk*», «*jeg er redd for lange bussturer for jeg må gå ofte på do, og det er ikke do på bussen*» eller «*jeg blir veldig sliten av lange skoledager*» gir konkret innsikt i hvordan endringer faktisk vil oppleves for barn som går på Sørenget skole. Dette er erfaringer som bør inngå direkte i vurderingen av barnets beste. Samtidig er det ikke rimelig å bruke barns generelle svar til å legitimere strukturelle og økonomiske valg de ikke har forutsetninger for å forstå eller ansvar for å bære. Skillet mellom barns erfaringer og de voksnes beslutningsansvar bør derfor tydeliggjøres.

Utfordringene knyttet til forslagene som berører Sørenget skole er særlig knyttet til lang skolevei for enkelte elever i ytterkant av skolekretsen. I ytterste del av kretsen vil reiseveien kunne bli opptil 90 minutter én vei, selv om det per i dag ikke går barn der. Videre vil fire barn kunne få om lag 75 minutters reisevei én vei. For disse barna innebærer dette svært lange skoledager, med tidlig avreise,

sen hjemkomst og redusert overskudd til lek, fritid og restitusjon. Slike belastninger må vurderes konkret og veie tungt i vurderingen av barnets beste, uavhengig av antall berørte barn.

Når foreslåtte endringer medfører betydelige og varige konsekvenser for barns skolehverdag, må også de økonomiske gevinstene vurderes opp mot risikoen for å svekke barnets beste. En årlig innsparing på om lag 1 million kroner kan ikke uten videre veie opp for langvarig økt reisebelastning, redusert oversikt og mindre nærhet i barnas hverdag, uten at dette er grundig og konkret vurdert.

Beregningene av reisevei og reisetid er gjort av Aksjonsgruppa for bevaring av Sørenget skole, basert på lokalkunnskap om faktisk kjørerute, stopp for påstigning og standard på vei. Reisetidene som legges til grunn er dermed reelle og praksisnære, og gir et mer korrekt bilde av den daglige belastningen enkelte elever vil kunne få. Barna som berøres har allerede lang skolevei i dag, og en ytterligere forlengelse av skoledagen vil derfor kunne gi en samlet belastning som må vurderes særskilt.

Som del av skolens arbeid med elevmedvirkning har vi ved Sørenget skole snakket med elevene om rapporten og de foreslåtte alternativene, og brukt dette som utgangspunkt for samtaler om demokrati og barns rett til å bli hørt. Elevene har formulert egne brev, som er oversendt i egen forsendelse. I tillegg har elevrådet ved Sørenget skole sendt inn et eget høringsinnspill i saken. Det er samtidig understreket overfor både elever og foresatte at det står dem fritt å sende inn individuelle høringsinnspill.

Videre framgår det at elevenes syn på eventuelle endringer først skal komme til uttrykk i etterkant, gjennom en formell høringsprosess som i praksis forutsetter innlogging med BankID, tilgang til e-post og ellers medvirkning via hjemmet. Når barns medvirkning i høringsfasen både krever aktiv voksehjelp og en digital løsning barna ikke har tilgang til selv, risikerer man at barnas stemmer blir ulikt hørt, og at de barna som ofte har størst behov for å bli hørt, i praksis faller bort fra prosessen. Dette reiser spørsmål om både representativitet og reell elevmedvirkning.

Som lærer kan jeg ikke la disse observasjonene forbli usagt. Når barns hverdag og utvikling berøres av store strukturelle beslutninger, har vi et profesjonelt ansvar for å si fra dersom medvirkningen som tilbys ikke gir barn reell innflytelse. Elevmedvirkning må bety mer enn å bli hørt i etterkant, og kan ikke reduseres til en formell avkrysning i saksbehandlingen. Når spørsmål og metoder blir for krevende for små barn, er det ikke barna som svikter – det er vi voksne som har ansvar for rammene for medvirkningen og for hvordan barnas stemmer forstås og brukes.

For at vurderingen av barnets beste skal være reell og i tråd med regelverket, må barns erfaringer bidra konkret til beslutningsgrunnlaget og faktisk ha betydning for hvordan konsekvenser vurderes og vektlegges.

Hilde Ganes Skjærvø
Lærer ved Sørenget skole